

Departement Omgeving

Studiedag complexe projecten

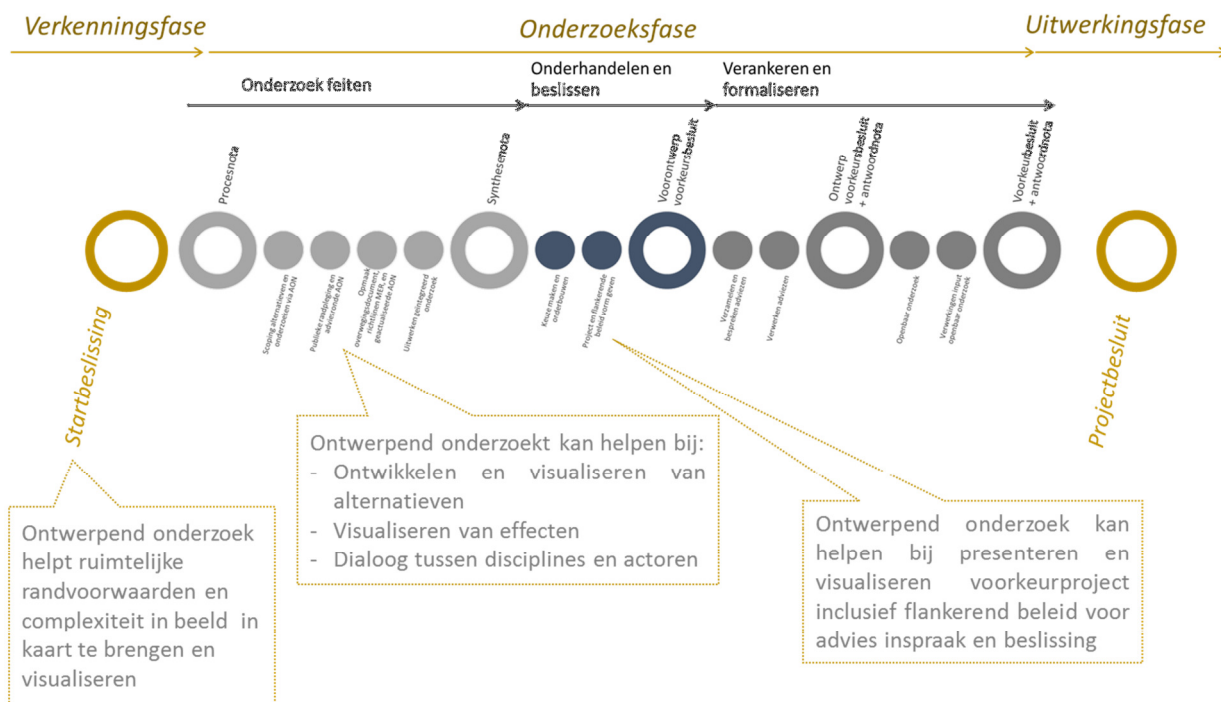
Verslag workshop - Rol van Ontwerpend onderzoek in kader van complexe projecten

DOELSTELLING EN AGENDA VAN WORKSHOP

Ontwerpend onderzoek lijkt een zeer interessante methodiek in het kader van de procedure complexe projecten. Binnen de ruimtelijke ordening is het een gekende en bekende aanpak. In deze sessie onderzoeken we wat er nodig is voor een bredere toepassing. Wanneer is ontwerpend onderzoek wel/niet wenselijk? Welke voorwaarden zijn nodig voor succesvol ontwerpend onderzoek? Welke vragen en knelpunten moeten opgelost worden voor een bredere toepassing van ontwerpend onderzoek in kader van de complexe projecten? En dit vanuit het perspectief van initiatiefnemers, deskundigen en ontwerpers.

Concrete doelstellingen van deze sessie zijn:

- Deelnemers informeren en warm maken voor ontwerpend onderzoek
- Informatie delen over ervaringen m.b.t. ontwerpend onderzoek
- Input krijgen van deelnemers m.b.t. drempels en mogelijkheden van de toepassing van ontwerpend onderzoek



Opzet van de sessie(s)

- Intro ontwerpend onderzoek (zie ppt bijlage)
- Presentatie ervaring CP Klein Rusland (zie ppt bijlage)
- Werksessie
- Afsluiting en evaluatie

INPUT KENNISMAKINGSRONDE:

WAT IS ER VANUIT JOUW ERVARING/INZICHTEN BELANGRIJK VOOR EEN COMPLEX PROJECT?

- Een helder mandaat voor de ambtenaar die het project trekt.
- Impact op de human resources wordt altijd onderschat. Belangrijk is de inzet van juiste en voldoende kennis en mensen.
- De budgetteringsoefening moet sterker gemaakt worden. Hoe moeilijk het ook is.
- Flexibiliteit: de procedure heeft nu soms te veel de bovenhand op het proces.
- Doelstellingen moeten vooraf goed gedefinieerd worden. Aan de andere kant wordt gesteld we moeten durven teruggaan naar de startbeslissing en daarop bijsturen indien noodzakelijk. Doelstellingen verruimen kan ook gevaarlijk zijn. Het is een evenwichtsoefening.
- Er is voldoende participatie nodig over de alternatieven. Bij gebrek aan participatie zijn niet alle alternatieven gedragen. Organiseren we een ontwerpend onderzoek om tot alternatieven te komen of leggen we als bouwheer alternatieven voor?

Voor het Viaduct Zuid in Gent loopt nu een ontwerpend onderzoek waarbij het vraagstuk ruimer opengetrokken is. Er zijn geen alternatieven geformuleerd. Het wordt eerder opgevat als een transitietraject waarbij vanuit een vraagstelling vertrokken wordt en een verkenning gebeurt om tot een ontwerp te komen.

Bij de startbeslissing N-Z verbinding Limburg, zijn er geen alternatieven vastgelegd. Het is nog ruim en heel open gehouden en met veel vrijheidsgraden. We zijn vertrokken van de probleemstelling en een high level doelstelling. Het kan gaan van een paar kilometers weg aanleggen tot de uitwerking van het openbaar vervoer. Er zijn dus nog veel onbekende. De vraag is wel hoe ruim en hoe lang kan je het ruim houden?

In het project 'Op de Berg' zitten alle partners mee aan tafel. Er zijn nu een aantal alternatieven die op een hun haalbaarheid worden onderzocht. Ook de eindbestemming is via ontwerpend onderzoek onderzocht.

In Kortrijk zijn er 2 Complexe projecten, die vanuit Departement Omgeving worden gevolgd. Ontwerpend onderzoek wordt daar ingezet om de alternatieven te bepalen, en later om het ruimtelijk afwegingskader te bekijken en te bewaken. Ontwerpend onderzoek is hier nuttig om het open te trekken en niet enkel het verhaal van de infrastructuur te bekijken.

Conclusie: Er is nood aan verduidelijking. Gaat het in de complexe projecten over 'alternatieven onderzoek' of 'ontwerpend onderzoek'? Er lijkt een belangrijke meerwaarde van ontwerpend onderzoek naar de alternatieven. Ontwerpend onderzoek op enkel de ontwikkelde alternatieven heeft meerwaarde maar maakt het complex.

- Er is voldoende startkennis nodig van een gebied en van de mensen. Men moet als initiatiefnemer voeling krijgen met wat er leeft, en dit met een open mind bekijken. De voorkennis mag niet leiden tot vooringenomenheid. Er is een neutrale trekker nodig.
- Engagement van alle partners is belangrijk en de tijd die ze er willen/kunnen voor vrijmaken.
- Ontwerpend onderzoek kan misschien op relationeel vlak ook mogelijkheden scheppen doordat met schetsen (minder afgewerkte projecten) gewerkt wordt.
- Vanuit de MER is het belangrijk dat op een transparantie en opvolgbare manier alternatieven zijn onderzocht. Vroeger werd ontwerpend onderzoek enkel gebruikt om alternatieven te genereren, nu is het meer verweven. De bezorgdheid van de MER is waar stopt het ontwerpend onderzoek rond de alternatieven. Hoeveel aanpassingen moet/kan je maken, om de inspraak van het publiek nog te kunnen bolwerken/mogelijk te maken want het publiek moet in MER inspraak kunnen krijgen voor het eindresultaat. Kunst is om niet te proberen MER-ren. MER moet uiteindelijk finaal gebeurd zijn op wat het wordt. Zo was het in ieder geval vroeger. Hu heb je ook een toekomst verkennend spoor
- Het creëren van vertrouwen en openheid door het geven van transparantie. Aansluitend is er nood aan een open cultuur vanuit de initiatiefnemer(s) die er nu niet is. Men houdt nog liever alles liever intern.
- Het juridisch kader waarin gewerkt wordt moet helder zijn en bepalen welke vrijheidsgraden er kunnen gehanteerd worden (juriste)

INPUT WERKSESSIE

“WAT ZIJN STEKTES, KANSEN EN AANDACHTSPUNTEN MET BETREKKING TOT DE TOEPASSING ONTWERPEND ONDERZOEK IN KADER VAN COMPLEXE PROJECTEN

Sessie 1 – Groep 1

Sterktes	Zwaktes	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none">• Ontwerpend onderzoek kan houvast zijn in dialoog. Stakeholders hebben het soms niet over hetzelfde. Er ontstaat ook soms mythevorming waar het over gaat., vaak gevoed in de kranten (Beelden uit ontwerpend onderzoek kunnen helpen om over hetzelfde te spreken)• Ontwerpend onderzoek kan tijdswinst geven als randvoorwaarden vervuld zijn (voldoende tijd, voldoende capaciteit)• Ontwerpend onderzoek kan alternatieven naar boven halen (helpen genereren van ideeën).• Projecten inpassen in het landschap in functie van een ruimtelijk kwalitatief resultaat• Ontwerpend onderzoek in functie van haalbaarheid	<ul style="list-style-type: none">• Ontwerpend onderzoek wordt nog te weinig meegenomen• In bestekken wordt een relatief laag budget ingezet (€55.000), dat staat waarschijnlijk niet in verhouding met de reële kost van ontwerpend onderzoek	<ul style="list-style-type: none">• Het ontwerpend onderzoek moet van in het begin meegenomen worden, nog voor er alternatieven gekend zijn.• Dat betekent dat de ontwerpend onderzoeker de doelstellingen krijgt en van daaruit moet kunnen communiceren welke input hij/zij van de omgeving krijgt op deze doelstellingen.• Het strategische versus het detailniveau is een uitdaging. Er zijn veel iteraties nodig tussen die 2 niveaus.• Doe je ontwerpend onderzoek en MER met 2 aparte bestekken of niet? De verdere praktijk zal uitwijzen wat er best werkt.

Sessie 1 – Groep 2

Sterktes	Zwaktes	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none">• Verbeeldend → generen nieuwe inzichten en insteken• Veelheid van ideeën, structuren trechters en integreren• Visueel → met beelden eenvoudiger te communiceren. visualiserend.• Participatie in vroeg en regelmatig stadium; Alle verschillende belanghebbende partijen van bij de start samen aan tafel.• Grote betrokkenheid en gedragen planvorming• Iedereen die mee ontwerpt, beschouwt het project als zijn/haar project; Elke stakeholder kan zijn agenda en kennis mee in project schuiven• Geeft mogelijkheid voor waardering geven en duiden (van invalshoeken, bv erfgoed)• Flexibiliteit• Mogelijkheid voor toevoeging expertise van ontwerper• Objectief, geen juridisch gestructureerd proces, zicht op mogelijkheden	<ul style="list-style-type: none">• Beelden geven indruk dat beeld eindresultaat is. Risico op verkeerde perceptie• Grenzen bepalen/bewaken versus ontwerpen• Complexiteit in functie van de verschillende mogelijke alternatieven• Is strategisch detail mogelijk?• Onduidelijk met wie en wanneer toe te passen• Tijdrovend• Alternatieven onderzoek divergeert, ontwerpend onderzoek convergeert• Risico op wildgroei	<ul style="list-style-type: none">• Ervaring en kennis van de trekkersfiguur• Goede ruimtelijke ontwerpers nodig• Scope moet behapbaar zijn• Engagement bij deelnemers moet aanwezig om voldoende tijd vrij te maken.• Engagement bij politieke besluitvormers moet aanwezig zijn om echt te willen zoeken naar alternatieven• Verwachtingen van initiatiefnemer (focus) moet helder zijn versus tot open laten. Het risico is men te veel van gedacht verandert. Dat het vanalles kan zijn waarbij men van ene uiterste in het andere uiterste valt.

Sessie 2 – Groep 1

Sterktes	Zwaktes	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> • Synthetiserende functie van ontwerpend onderzoek • Mogelijke tijdsinstroom • Participatief karakter van ontwerpend onderzoek • Helpen om sterktes en zwaktes van alternatieven af te wegen • Trechters van een conceptueel naar een concreet niveau (ruimtelijke inpasbaarheid, technisch mogelijk, ... ?) • Onderzochte vragen moeten niet telkens opnieuw op tafel komen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Budget te klein • Vaste prijs vaste timing en boeteclausules zorgen er voor dat ontwerp bureaus afhaken • Tijdsintensief voor de ontwerp bureaus • Beslissingstermijnen zorgen nu voor onzekerheid voor wanneer een ontwerp opdracht kan opgeleverd worden • Juridische zwakte. Normaal moet je verwachtingen van de stakeholders managen op basis van het juridische kader. Nu is er procedure om dat er te weinig detailonderzoek is gebeurd. Geen idee of dit fnuikend zal zijn. Men moet durven juridisch advies in te winnen. • Hoeveel alternatieven kun je ontwerpend laten onderzoeken versus misschien valt dat wel mee als de ontwerpend onderzoeker van inde verkenningsfase betrokken wordt? 	<p>Randvoorwaarden zijn belangrijk en afhankelijk van de fase waarin we zitten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de verkenningsfase moet er gedragenheid zijn bij het projectteam (bestaande uit meerdere stakeholders) van de doelstelling. Afspreken wat er abstract moet gelaten worden en waar er in detail moet gegaan worden • In de onderzoeksfase is het belangrijk dat startbeslissing duidelijk is. Engagement van alle partijen. Op sleutelmomenten moet iedereen mee zijn • Algemeen moet de ontwerper kunnen luisteren naar wat er leeft. Ruimte laten voor onderzoeksvragen die niet voorzien zijn, zorgt voor bestek technische complexiteit

Sessie 2 – Groep 2

Sterktes	Zwaktes	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> • Wervend karakter van ontwerpend onderzoek. Gevaar van 'verkoopsbeeld'. Wel communicatief. • Inzichtelijk maken van 'totaliteit' om discussie te voeden • Objectief • Verbeeldend • Tijdsbesparend 	<ul style="list-style-type: none"> • Ongenuanceerd communicatie-instrument dat tot slechte afspraken kan leiden (naast elkaar spreken) • Opletten voor vereenvoudiging • Objectiviteit qua criteria, alternatieven die onderzocht zijn, afbakening, ... ? • Te veel focus op het ruimtelijke / bovengronds • Haalbare samenwerking? • Richtinggevend en beperkend • Vragen (omtrent / vraagt) budget; kost tijd 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerpvarianten moeten voldoende graad van detail en realiteit hebben, moet correct zijn op de punten die definiërend zijn, bv de bochtstraal bij een op- en afrit moet realistisch zijn • Wat voorgesteld wordt moet realistisch zijn en wat niet voorgesteld wordt moet er bij verteld worden. Dit vraagt openheid van de ontwerpers (bv 'natuurvriendelijke oever' wordt met reigers een eenden getekend, maar is niet wat het wordt, noch wat men wil; bv. als auto wordt een Porsche gebruikt, maar dat is een redelijk kleine auto, geeft vertekend beeld; er is ondertussen wel een evolutie in de architectenpraktijk) • Wie licht het ontwerp toe? Antwoord: het projectteam, en die moeten dat dan wel goed doen, goed kunnen

Sessie 1 – Groep 1

- Steek ontwerpend onderzoek in de discipline Ruimte in de MER
- Maak ontwerpend onderzoek belangrijk in de procedure
- Van in de verkenningsfase ontwerpend onderzoek meenemen.

Sessie 1 – Groep 2

- Ruimtelijk ontwerp als een discipline met meerwaarde erkennen, voor kwaliteit en draagvlak
- Eenduidigheid rond concept 'ontwerpend onderzoek' binnen CP, wanneer en met welk resultaat in welke stap?
- Terminologie eenduidig formuleren – wat is ontwerpend onderzoek (niet)?
- Actiepunt bouwheer: meer met beperkte schetsen info-avond organiseren (niet met kant-en-klare plannen)
- Kennisdeling andere complexe projecten over toepassing ontwerpend onderzoek
- Uitklaren team 'ontwerpend onderzoek'
- Meer stakeholders betrekken in ontwerpend onderzoek
- Duidelijkheid over wat 'ontwerpend onderzoek' juist is

Sessie 2 – Groep 1

- Mentaliteit bij de overheid moet veranderen (zegt een overheidsinstantie). Er is een cultuur van openheid nodig om de info te delen.
- Ontwerpend onderzoek opnemen als standaard in de procedure
- Goed bepalen wanneer de procedure nodig is, het moet een meerwaarde zijn tegenover de klassieke weg
- Voorzie ruimte in de bestekken voor ontwerpend onderzoek, de vraag blijft wel of we daar aparte bestekken (apart van MER-bestek) moeten maken of samen met MER-bestek in 1 aanbesteding te zetten.

Sessie 2 – Groep 2

- Behoeften goed capteren
- Leesbaarheid van het ontwerpend onderzoek verhogen. Abstractie versus detailniveau; soms te abstract, te ver vast in eigen denkkader, dan moet men opnieuw kunnen beginnen
- Goede taakomschrijving voor de teams ontwerpend onderzoek bepalen, welk eindproduct wil je?
- Enkel de experts kan je vertrouwen die er van in het begin bij betrokken waren, om het project te begrijpen en er over te communiceren, een communicatie-expert kan dat niet op dezelfde manier van binnenuit begrijpen of overbrengen
- Zorg dat je er als burger van in het begin bij bent, en alle stappen mee kan volgen, anders kan je er niet meer goed over communiceren.
Opmerkingen:
 - Dit zou perfect mogelijk moeten kunnen zijn in complexe projecten, maar het vraagt wel wat inspanning, bv als het gaat over een project van 3 a 4 jaar.
 - Soms zijn de participanten, omwonenden, betere gesprekspartners dan de studiebureaus. Die doen enkel maar hun job, worden ingevlogen en vliegen terug weg. Ze hebben geen betrokkenheid bij het gebied. Dat is ook omdat initiatiefnemers er zo met de invulling van de opdrachten en de studiebureaus
- Met langlopende contracten werken is nodig voor complexe projecten. Voor MER is het al moeilijk om een bestek te schrijven, voor CP nog lastiger. Je kan best werken met bestekken voor verschillende kleinere opdrachten, of met een middelenverbintenis werken.